

MEDDRŽAVNE TOŽBE KOT SREDSTVO UVELJAVLJANJA *ERGA OMNES PARTES* OBVEZNOSTI IZ EKČP

JURE JAKŠIČ^{1,2}

¹ Vrhovno sodišče Republike Slovenije, Ljubljana, Slovenija
jurejaksic@gmail.com

² Univerza v Mariboru, Pravna fakulteta, Maribor, Slovenija
jurejaksic@gmail.com

Prispevek obravnava erga omnes partes vidik obveznosti iz EKČP v luči meddržavnih tožb po 33. členu kot enega izmed načinov uveljavljanja teh obveznosti. Gre za obveznosti do vseh članic posamezne mednarodne organizacije ali do vseh pogodbenic posamezne mednarodne pogodbe. Kršitev teh obveznosti lahko uveljavljajo vse članice mednarodne organizacije ali vse pogodbenice mednarodne pogodbe, med drugim tudi tiste, ki s kršitvijo niso neposredno prizadete. Meddržavne tožbe po 33. členu EKČP predstavljajo mehanizem, ki pogodbenicam omogoča tožbo proti drugim pogodbenicam, ki kršijo konvencijske pravice. Primarni namen teh postopkov ni reševanje nasprotja nacionalnih interesov držav članic, temveč zagotovitev spoštovanja pravnega reda. Država je namreč aktivno legitimirana za vložitev tožbe ne glede na obstoj predhodnega spora z državo toženko in ne glede na kršitev njenega neposrednega interesa s strani države toženke. V prispevku je med drugim predlagana sprememba obstoječe ureditve, ki bo zasledovala učinkovitost obravnavanega postopka.

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.pf.1.2024.21](https://doi.org/10.18690/um.pf.1.2024.21)

ISBN
978-961-286-817-8

Ključne besede:
meddržavne tožbe,
erga omnes obveznosti,
erga omnes partes obveznosti,
actio popularis,
diplomatska zaščita

Univerzitetna založba
Univerze v Mariboru

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.pf.1.2024.21](https://doi.org/10.18690/um.pf.1.2024.21)

ISBN
978-961-286-817-8

Keywords:

Interstate actions,
Erga omnes obligations,
Erga omnes partes obligations,
Actio popularis,
Diplomatic protection

INTER-STATES ACTIONS AS AN INSTRUMENT FOR ENFORCEMENT OF *ERGA OMNES PARTES* OBLIGATIONS UNDER THE ECHR

JURE JAKŠIČ^{1,2}

¹ Supreme Court of the Republic of Slovenia, Ljubljana, Slovenia
jurejaksic@gmail.com

² University of Maribor, Faculty of Law, Maribor, Slovenia
jurejaksic@gmail.com

The paper deals with the *erga omnes partes* aspect of obligations under the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (ECHR) in light of interstate actions under Article 33 of the ECHR as one of the ways to enforce these obligations. *Erga omnes partes* obligations are obligations to all members of an international organization or to all parties of an international treaty. Violation of these obligations may be asserted by all members of international organization or by all parties to international treaty, including those who are not directly affected by the violation. Interstate actions before the ECtHR are a mechanism that allows parties to take action against other parties in violation of Convention rights. The primary purpose of these procedures is not to resolve conflicts of national interest of member states, but to ensure compliance with the *acquis*. The state is actively entitled to bring an action notwithstanding the existence of a prior dispute with the respondent state and notwithstanding the violation of its direct national interest by the respondent state. The article also proposes an amendment to the existing regulation which will pursue the effectiveness of the procedure.

1 Uvod

Število meddržavnih tožb pred Evropskim sodiščem za človekove pravice (ESČP) je v zadnjih letih v porastu. Od leta 1956 do 2007 je bilo vloženi zgolj 14 tožb, medtem ko jih je bilo v zadnjih 13 letih vloženi 24.¹ V zadnjem desetletju vložene tožbe pretežno izvirajo iz rusko-ukrajinskega, rusko-gruzijskega in armenijsko-azerbajdžanskega spora. Izjema je tožba *Slovenije proti Hrvaški*² iz leta 2016 ter dve tožbi, ki sta bili vloženi v letu 2020.³ Rusko-ukrajinski in rusko-gruzijski spor v veliki meri zadevata tudi vprašanje suverenosti nad določenim ozemljem, kar je potrebno ostro razmejiti od vprašanja kršitve Evropske konvencije o človekovih pravicah⁴ (EKČP). Postopki pred ESČP namreč služijo posameznikom in ne državam.⁵ Problematika meddržavnih zadev je v zadnjem času aktualna tudi zaradi pridružitve EU k EKČP.⁶

Meddržavne tožbe so v mednarodnem pravu človekovih pravic, tako na univerzalni, kakor na regionalni ravni, pogosto spregledane, saj se države teh mehanizmov poslužujejo poredkoma⁷. V sami zasnovi EKČP so bile meddržavne tožbe edini mehanizem za uveljavitev konvencijskih pravic pred ESČP. Koncept individualnih pritožb se je pojavil nekoliko pozneje, a te sedaj močno prevladujejo.⁸ Do sedaj je bilo vloženi zgolj 39 meddržavnih tožb,⁹ medtem ko je vsako leto vloženi več tisoč individualnih pritožb (skupno število vseh presega 750.000).¹⁰

¹ Samo v letu 2020 jih je bilo vloženi šest.

² Zadeva Slovenija proti Hrvaški, pritožba št. 54155/16, 18. 11. 2020.

³ Gre za zadevi Lihtenštajn proti Češki republiki, pritožba št. 25738/20, 19. 8. 2020 (zaradi razlastitve lihtenštajnskih državljanov po drugi svetovni vojni) ter Latvija proti Danski, št. 9717/20, 16. 6. 2020 (zaradi izročitve latvijskega državljanu Južnoafriški republiki s strani Danske). Zadevo Ukrajina in Nizozemska proti Rusiji, št. 28525/20, 25. 1. 2023, je treba šteti kot spor, ki posredno zadeva rusko-ukrajinski spor, saj gre za vprašanje sestrelitve letala MH17 leta 2014, ki se je na poti iz Nizozemske do Indonezije znašel v ukrajinskem zračnem prostoru.

⁴ Republika Slovenija je EKČP ratificirala z Zakonom o ratifikaciji Konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, spremenjene s protokoli št. 3, 5 in 8 ter dopolnjene s protokolom št. 2, ter njenih protokolov št. 1, 4, 6, 7, 9, 10 in 11 (Uradni list RS, št. 33/94).

⁵ Kot je ESČP navedlo v sodbi Ciper proti Turčiji (pravično zadoščenje), št. 25781/94, 12. 5. 2014, tč. 46 »če je v meddržavi zagotovljeno pravično zadoščenje, bi to moralo biti vedno v korist posameznika, ki je neposredna žrtev.«

⁶ Več o problematiki pristopa EU k EKČP gl. P. Craig, EU Accession to the ECHR: Competence, Procedure and Substance, 2013; P. Eeckhout, Opinion 2/13 on EU Accession to the ECHR and Judicial Dialogue: Autonomy or Autarky, 2015; J. Morijn, After Opinion 2/13: How to Move on in Strasbourg and Brussels, 2015.

⁷ S. Leckie, The Inter-State Complaint Procedure in International Human Rights Law: Hopeful Prospects of Wishful Thinking?, 1988, str. 249.

⁸ Pred sodiščem je na letni ravni v povprečju predloženih 50.000 zadev. Gl. European Court of Human Rights, 2014.

⁹ Pri tem je treba poudariti, da so se do sedaj zgolj štiri zadeve končale z (meritornimi) sodbami, in sicer Republika Irska proti Združenemu Kraljevstvu (I), št. 5310/71, 16. 12. 1971; Ciper proti Turčiji (IV), št. 25781/94, 10. 5. 2001; Gruzija proti Rusiji (I), št. 13255/07, 3. 7. 2014 in Gruzija proti Rusiji (II), št. 38263/08, 21. 1. 2021. V zadevi Ciper proti Turčiji (IV) je bila leta 2014 izdana še sodba o pravičnem zadoščenju. Enako tudi med Gruzijo in Rusijo leta 2019.

¹⁰ G. Ulstein, I. Risini, Inter-State Applications Under the European Convention on Human Rights, 2020, str. 1.

Delež meddržavnih tožb je v razmerju do individualnih pritožb zanemarljiv,¹¹ a imajo kljub temu močan vpliv na splošni sistem človekovih pravic in predstavljajo mehanizem, ki je bistveno doprinesel k konvencijskem sistemu, kot ga poznamo danes. Praviloma tudi pomembno vplivajo na politične odnose med državami.¹² ESČP je poudarilo, da specifičnost meddržavnih zadev od sodišča terja visoko stopnjo učinkovitosti, saj gre za izjemno občutljiva področja.¹³ Tovrstni spori zaradi svoje meddržavne narave predstavljajo nemalo izzivov, predvsem takrat, kadar izvirajo iz oboroženih spopadov.¹⁴ Večina meddržavnih zadev zadeva znatno število posameznikov.¹⁵ Prav tako se veliko število individualnih zadev prekriva z meddržavnimi zadevami. Gre za primere, v katerih pritožniki zatrjujejo podobne kršitve s strani držav pogodbenic, kot jih zatrjuje tudi druga država pogodbenica zoper prvo v meddržavni zadevi.¹⁶

Prispevek obravnava *erga omnes partes* vidik obveznosti iz EKČP v luči meddržavnih tožb po 33. členu EKČP kot enega izmed načinov uveljavljanja teh obveznosti. *Erga omnes partes* obveznosti so obveznosti do vseh članic mednarodne organizacije ali vseh pogodbenic mednarodne pogodbe. Kršitev teh obveznosti lahko uveljavljajo vse članice mednarodne organizacije ali pogodbenice mednarodne pogodbe, tudi tiste, ki s kršitvijo niso neposredno prizadete. Meddržavne tožbe pred ESČP predstavljajo mehanizem, ki pogodbenicam omogoča tožbo proti drugim pogodbenicam, ki kršijo konvencijske pravice. Primarni namen teh postopkov ni reševanje nasprotja interesov držav članic, temveč zagotovitev spoštovanja pravnega reda. Država je namreč aktivno legitimirana za vložitev tožbe ne glede na obstoj predhodnega spora z državo toženko in ne glede na kršitev njenega neposrednega interesa s strani države toženke.

¹¹ Pri tem je zanimivo izpostaviti, da je v primerjavi z ostalimi regionalnimi tribunalni za varstvo človekovih pravic, ki obravnavajo tudi meddržavne zadeve (npr. Afriško sodišče za človekove pravice, Ameriško sodišče za človekove pravice), število meddržavnih zadev pred ESČP zelo visoko.

¹² G. Ulstein, I. Risini, *Inter-State Applications Under the European Convention on Human Rights*, 2020, str. 1.

¹³ Poročilo Plenuma EKČP z dne 18. junija 2018, CDDH (2019) 22, str. 2.

¹⁴ Npr. ukrajinsko-ruski, gruzijsko-ruski, ciprsko-turški spor.

¹⁵ Npr. Danska, Norveška, Švedska in Nizozemska proti Grčiji (I), št. 3321/67, 3323/67, 24. 1. 1968 in 3344/67, 31. 5. 1968; Danska, Norveška, Švedska in Nizozemska proti Grčiji (II), št. 4448/70, 17. 7. 1970; Irska proti Združenem Kraljestvu Velike Britanije in Severne Irske (I), št. 5310/71, 1. 10. 1972; Ukrajina proti Rusiji (I), št. 20958/14, 14. 1. 2021. Že ukrajinsko-ruski spor zadeva prebivalce celotne Vzhodne Ukrajine in Krima, kar pomeni približno dva milijona ljudi.

¹⁶ Npr. pred EKČP je več kot 4.000 individualnih zadev, ki so povezane z dogodki v Krimu ali Vzhodni Ukrajini in so vložene bodisi proti Rusiji bodisi proti Ukrajini (Gl. Sporočilo za javnost ESČP 263 (2016) z dne 28. julija 2016 in Sporočilo za javnost ECHR 432 (2018) z dne 17. 12. 2018).

V drugem poglavju je opredeljen postopek reševanja sporov pred Meddržavnim sodiščem, pri čemer je poudarek na pravilih o njegovi pristojnosti. Tretje poglavje podrobneje obravnava *erga omnes* in *erga omnes partes* obveznosti mednarodnega prava, medtem ko četrto poglavje obravnava *actio popularis* mednarodnega prava. V petem poglavju je opredeljen odnos med *erga omnes* obveznostmi in diplomatsko zaščito. Šesto poglavje se osredotoča na cilje Sveta Evrope. Sedmo poglavje opredeli obveznosti iz EKČP kot obveznosti *erga omnes partes*. Osmo poglavje predstavi pojavne oblike meddržavnih tožb pred ESČP, medtem ko deveto poglavje prikaže dostop do ESČP in predpostavke za vložitev meddržavne tožbe. V desetem poglavju je predstavljen mehanizem izvrševanja sodb ESČP. V zaključku je predlagana sprememba obstoječe ureditve, ki bo zasledovala učinkovitost obravnavanega postopka.

2 Reševanje sporov pred Meddržavnim sodiščem

V mednarodni skupnosti države sobivajo in si ob tem prizadevajo uresničevati lastne interese. Trk različnih interesov pogosto pripelje do pravnih sporov, ki so v mednarodnem pravu pojmovani kot nestrinjanje o pravnih ali dejanskih vprašanjih oz. kot konflikt pravnih pogledov ali interesov med državami.^{17, 18} Ustanovna listina Organizacije združenih narodov (UL OZN¹⁹) v tretjem odstavku 2. člena določa obveznost reševanja sporov z mirnimi sredstvi.

Eden izmed načinov mirnega reševanja pravnih sporov je postopek pred Meddržavnim sodiščem,²⁰ ki je sodni organ Organizacije združenih narodov (OZN).²¹ Meddržavno sodišče je odprto za reševanje sporov med državami, ki sprejmejo njegovo pristojnost. Poleg članic OZN so to lahko tudi druge države.²²

¹⁷ Sodba Meddržavnega sodišča v zadevi Mavrommatis Palestine Concessions, Grčija proti Veliki Britaniji, 1925, serie A2, str. 11 in 12. Več o tej zadevi v M. Waibel, Mavrommatis Palestine Concessions (Greece V Great Britain) (1924 – 27), 2017, str. 33–59.

¹⁸ Andrássy opozarja, da čistih pravnih sporov pravzaprav ni. Tudi najmanjši spor med državama je politični spor, prav tako tudi vsak politični spor vsebuje kakšno pravno vprašanje (J. Andrássy, 1948, Mednarodno pravosuđe, str. 84).

¹⁹ Sklep o objavi besedila Ustanovne listine Organizacije združenih narodov in njenih sprememb (Uradni list RS, št. 2/2014).

²⁰ Iz drugega odstavka 32. člena Statuta Meddržavnega sodišča izhaja, da Meddržavno sodišče sodi v pravnih sporih.

²¹ Sodniki Meddržavnega sodišča so pravni strokovnjaki, ki sodijo v osebnem svojstvu. Določba 38. člena Statuta Meddržavnega sodišča določa, da Meddržavno sodišče pri odločanju uporablja mednarodne pogodbe, mednarodne običaje ter splošna pravna načela, ki jih priznavajo civilizirani narodi. Kot pomožna pravna vira služita sodna praksa in pravna doktrina najbolj uglednih strokovnjakov. Če se stranke strinjajo, lahko Meddržavno sodišče odloča po načelu *ex aequo et bono*.

²² Drugi odstavek 35. člena Statuta Meddržavnega sodišča.

Pomembna značilnost reševanja sporov pred Meddržavnim sodiščem je odsotnost obvezne pristojnosti. Članstvo v OZN in pristop k Statutu Meddržavnega sodišča²³ (Statut) *per se* ne vzpostavi pristojnosti Meddržavnega sodišča. Bistvena predpostavka za pristojnost je soglasje strank, ki se udejanja v treh oblikah:

- *Ad hoc* pristojnost (prvi odstavek 36. člena Statuta) – če je spor med državama že nastal, se državi lahko sporazumeta, da bo o sporu odločalo Meddržavno sodišče. V sporazumu morajo biti natančno opredeljene stranke in predmet spora. Meddržavno sodišče ima pristojnost odločati zgolj o vprašanih, ki jih zajema sporazum.
- Pogodbena vzpostavitev pristojnosti (prvi odstavek 36. člena Statuta) – kadar gre za spor s področja mednarodne pogodbe, ki izrecno določa, da se bodo spori v zvezi z njo reševali pred Meddržavnem sodiščem in sta obe državi podpisnici te pogodbe. Tožnica mora pogodbo, ki vsebuje takšno določilo ob vložitvi tožbe predložiti Meddržavnemu sodišču.²⁴
- *Ipsa facto* pristojnost na podlagi enostranske izjave (drugi odstavek 36. člena Statuta) – kadar se država z enostransko izjavo, ki jo deponira pri generalnem sekretarju OZN, vnaprej podredi pristojnosti Meddržavnega sodišča, pod pogojem, da je druga država poprej podala enako izjavo. Do sedaj je takšno izjavo podalo 74 držav.²⁵

Meddržavno sodišče pretežno obravnava spore glede ozemlja, neizpolnjevanja dogovorov med državami, uporabe sile, samoobrambe države, zakonitosti uporabe jedrskega orožja ipd. Gre predvsem za spore zaradi posegov v neposredne (nacionalne) interese države tožnice.

²³ Sklep o objavi besedila Ustanovne listine Organizacije združenih narodov in njenih sprememb, Uradni list RS, št. 2/2014.

²⁴ Takšno določilo vsebuje okoli 300 mednarodnih pogodb.

²⁵ Med njimi ni Slovenije. Države poleg tega, da izjavijo, da se podreajo pristojnosti Meddržavnega sodišča, lahko določijo tudi pridržke (rezervacije) pristojnosti. Npr. da je pristojnost podana zgolj za spore, ki so nastopili po določenem časovnem trenutku, da pristojnost ni podana za določene vrste sporov (npr. spore glede jedrskega orožja), da ni podana v času vojne ali izrednih razmer ipd. Prav tako države pogosto dodajo klavzulo, da lahko kadarkoli podajo izjavo, da odstopijo od *ipsa facto* pristojnosti.

3 *Erga omnes in erga omnes partes obveznosti mednarodnega prava*

Vse do 19. stoletja je mednarodno pravo temeljilo na vestfalski suverenosti.²⁶ Pravno priznani interes za uveljavljanje odgovornosti drugih držav so imele le države, ki so bile predhodno prizadete s kršitvijo. Mednarodno pravo je tako bilo namenjeno le zasledovanju individualnih interesov držav.²⁷ Zanj je bila značilna bilateraliziranost – recipročnost obveznosti in pravic med posameznimi državami.²⁸ Šele v drugi polovici 19. stoletja se je poudarilo zavedanje, da nekatere kršitve mednarodnega prava prizadenejo vse države, zato imajo tudi vse države upravičenje, da se na takšne kršitve odzovejo.²⁹

Obstoj pravnega spora med strankami³⁰ in pravni interes tožnice³¹ sta eni izmed temeljnih predpostavk za obravnavo pred Meddržavnim sodiščem. Pravni interes tožnice je praviloma podan takrat, ko druga država neposredno poseže v njene (nacionalne) interese. Mednarodno pravo je tako praviloma birateralizirano,³² a kljub temu obstajajo obveznosti do celotne mednarodne skupnosti. Kršitev teh obveznosti lahko uveljavljajo vse članice mednarodne skupnosti, tudi tiste, ki s kršitvijo niso neposredno prizadete. Gre za *erga omnes* mednarodne obveznosti.³³

²⁶ G. Abi-Saab, Whittier the International Community?, 1998, str. 248–250.

²⁷ W. Friedmann, 1964, The Changing Structure of International Law, 1964, str. 60.

²⁸ C. J. Tams, 2005, Enforcing Obligations Erga Omnes in International Law, str. 48.

²⁹ M. Tekavčič Veber, Obveznosti erga omnes (partes) v sodni praksi Meddržavnega sodišča: zadeva Barcelona Traction kot vodilo razvoja mednarodnega prava, 2022, str. 165.

³⁰ Več o predpostavki pravnega spora gl. B. I. Bonafe, Establishing the Existence of a Dispute Before the International Court of Justice: Drawbacks and Implications, 2017; L. Marotti, Establishing the Existence of a Dispute Before the International Court of Justice: Glimses of Flexibility Within Formalism?, 2017; M. S. M. Amr, 2003, The Role of the International Court of Justice as the Principal Judicial Organ of the United Nations; A. K. Zimmermann, K. Oellers-Frahm, C. Tomuschat et al., 2012, The Statute of the International Court of Justice: A Commentary; M. Weibel, Mavrommatis Palestine Concessions (Greece V Great Britain) (1924 – 27), 2017.

³¹ Več o predpostavki pravnega interesa gl. C. J. Tams, 2005, Enforcing Obligations Erga Omnes in International Law; A. Aseriti, C. J. Tams, 2013, Erga Omnes, Jus Cogens and Their Impact on the Law of State Responsibility.

³² M. Pogačnik, Koncept obveznosti erga omnes v sodobnem mednarodnem pravu, 1997, str. 295.

³³ Več o *erga omnes* obveznostih v mednarodnem pravu gl. U. Linderfalk, International Legal Hierarchy Revisited – The Status of Obligations Erga Omnes, 2011; Y. Dinstein, The Erga omnes Applicability of Human Rights, 1992, str. 16–21; A. Bird, Third State Responsibility for Human Rights Violations, 2011, str. 883–900; P. Y. Chow, On Obligations Erga Omnes Partes, 2020; E. De Wet, Invoking Obligations Erga Omnes in the Twenty-First Century: Progressive Developments Since Barcelona Traction, 2013; J. Gillingwater, The Role of Erga Omnes Obligations in The Gambia V Myanmar, 2020; A. Asteriti, C. Tams, Erga Omnes, Jus Cogens and Their Impact on the Law of State Responsibility, 2013; P. Pillai, The Gambia v Myanmar at the International Court of Justice: Points of Interest in the Application, 2019; I. Uchkunova, Belgium v. Senegal: Did the Court End the Dispute Between the Parties?, 2012; I. Venzke, Public Interests in the International Court of Justice: A Comparison Between Nuclear Arms Race (2016) and South West Africa (1966), 2017; M. Green, L. Sebastián, Locus Standi Before the International Court of Justice for Violations of the World Heritage Convention, 2013; C. J. Tams, A. Tzanakopoulos, Barcelona Traction at 40: The ICJ as an Agent of Legal Development, 2010; J. Hofbauer, Intervention in International Proceedings – A Time for a Change in Judicial Policy? Interventions for erga omnes Interests, v: Research Handbook on International Procedural Law, 2017; J. M. Thouvenin, C. Tomuschat, The Fundamental Rules of the International Legal Order: Jus Cogens and Obligations Erga Omnes, 2006.

Oblikovale so se za zavarovanje temeljnih postulatov človečnosti in družbenega obstoja.³⁴ Vsaka država ima pravni interes, da druge države izpolnjujejo obveznosti *erga omnes*.³⁵ Te obveznosti tako udeležajo ekstrateritorialne interese in presegajo okvire vzajemnosti.³⁶

Erga omnes obveznosti se praviloma prekrivajo z obveznostmi *ius cogens*, ki prav tako varujejo temeljne vrednote mednarodne skupnosti. Obe vrsti pravil tudi uživata nadrejen položaj in poseben status v sistemu mednarodnega prava.³⁷ *Ius cogens* so pravila mednarodnega prava, ki jih priznava večina držav in jih je »moč zaznati in identificirati«. ³⁸ Imajo posebno pravno naravo, saj je njihov obstoj neodvisen od volje držav. Ta pravila varujejo »temeljne vrednote človeške družbe na doseženi ravni civilizacijskega razvoja«. ³⁹ Ker se z njimi varujejo temeljne vrednote mednarodne skupnosti, so jim države priznale poseben pomen, da ga z lastno voljo ne morejo spreminjati in odstopati od njihove vsebine. Tako je imperativnost njihova bistvena značilnost.⁴⁰ Tudi 53. člen Dunajske konvencije o pravu mednarodnih pogodb⁴¹ določa, da gre pri *ius cogens* za pravila, ki jih je sprejela celotna mednarodna skupnost, od katerih ni dovoljeno nobeno odstopanje in jih je mogoče spremeniti samo s poznejšim pravilom splošnega mednarodnega prava enake veljave. V posledici *ius cogens* se mora volja posamezne države umakniti kolektivni volji, ki sloni na temeljnih vrednotah mednarodne skupnosti.⁴²

Erga omnes obveznosti prav tako sodijo v mednarodno obče pravo. Gre za sistem pravil, ki urejajo mednarodno skupnost na splošno, izvirajo pa iz mednarodnega običajnega prava. Mednarodno obče pravo se od regionalnega mednarodnega prava razlikuje v krogu naslovnikov, kjer so k spoštovanju regionalnega mednarodnega prava zavezane zgolj države določenega območja. Prav tako ga je potrebno

³⁴ Gl. tudi M. Pogačnik, *Koncept obveznosti erga omnes v sodobnem mednarodnem pravu*, 1997, str. 295.

³⁵ A. de Hoogh, 1996, *Obligations Erga Omnes and International Crimes: A theoretical Inquiry into the Implementation and Enforcement of Interantional Responsibility of States*, str. 50.

³⁶ L. A. Sicilianos, *The Clasification of Obligations and the Multilateral Dimension of the Relations of the International Responsibility*, 2002, str. 1135.

³⁷ V. Sancin, 2009, *Mednarodno pravo v hierarhiji pravnih virov EU in njenih članic*, str. 43.

³⁸ E. Petrič, *Načela Ustanovne listine OZN - jus cogens?*, 2016, str. 76.

³⁹ Prav tam.

⁴⁰ Povzeto po prav tam.

⁴¹ Akt o dopolnitvi akta o notifikaciji nasledstva glede konvencij Organizacije združenih narodov in konvencij sprejetih v Mednarodni agenciji za atomsko energijo (MANKZN-A), Uradni list RS, št. 87/2011.

⁴² E. de Wet, *Invoking Obligations Erga Omnes in the Twenty-First Century: Progressive Developments Since Barcelona Traction*, 2013, str. 8.

razlikovati od partikularnega mednarodnega prava, ki zavezuje zgolj pogodbenice posamezne mednarodne pogodbe.⁴³

V sodni praksi se je *erga omnes* koncept mednarodnih obveznosti prvič razvil *obiter dictum* v sodbi v zadevi *Barcelona Traction*. Tam je izrecno zapisano, da so nekatere obveznosti dolžne spoštovati vse države in tako gre za obveznosti do celotne mednarodne skupnosti – za obveznosti *erga omnes*.⁴⁴ Meddržavno sodišče je kot takšne obveznosti navedlo prepoved protipravnih dejanj agresije, genocida, suženjstva in rasne diskriminacije. Koncept *erga omnes* obveznosti je Meddržavno sodišče omenilo tudi v zadevah *Nuclear*,⁴⁵ *Construction of the wall in Palestine*⁴⁶ in *Kosovo*.⁴⁷ Štirim *erga omnes* obveznostim je pozneje dodalo še pravico do samoodločbe (*East Timor Case*⁴⁸).⁴⁹

Erga omnes obveznosti izhajajo iz predpostavke, da imajo vse države interes, da preprečijo določene kršitve, neodvisno od tega, ali je bil s kršitvijo prizadet nacionalni interes. Inštitut za mednarodno pravo⁵⁰ je zapisano v *obiter dictum* v zadevi *Barcelona Traction* posplošil. Tako kot *erga omnes* obveznost šteje vsako obveznost države, da spoštuje človekove pravice. Prav tako ima vsaka država interes, da zahteva zaščito človekovih pravic od druge države.⁵¹

⁴³ Več o tem M. Pogačnik, 1997, *Jus cogens* v mednarodnem pravu, str. 107–108.

⁴⁴ Sodba Meddržavnega sodišča v zadevi *Barcelona Traction, Light and Power Company, Limited, Belgija proti Španiji*, 1970, ICJ Reports 1970, tč. 33 in 34. Več o tej zadevi gl. C. Tams, J. Tzanakopoulos, *Barcelona Traction at 40: The ICJ as an Agent of Legal Development*, 2010.

⁴⁵ *Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons (Advisory Opinion)*, 1996, ICJ Rep 226.

⁴⁶ *Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory (Advisory Opinion)*, 2004, ICJ Rep 15.

⁴⁷ *Accordance with International Law of the Unilateral Declaration of Independence in Respect of Kosovo (Advisory Opinion)*, 2010, ICJ Rep 89.

⁴⁸ Sodba Meddržavnega sodišča v zadevi *East Timor, Portugalska proti Avstraliji*, 1995, ICJ Reports 1995, 102, tč. 29.

⁴⁹ Mednarodno kazensko sodišče za bivšo Jugoslavijo je denimo kot *erga omnes* obveznost štelo tudi prepoved mučenja (sodba v zadevi *Tožilstvo proti Anti Furundžiji*, 1998, IT-95-17/1-T).

⁵⁰ V okviru Inštituta za mednarodno pravo delujejo vodilni strokovnjaki s področja mednarodnega prava, ki se redno sestajajo in obravnavajo različna vprašanja razvoja mednarodnega prava. Več o tem D. Turk, 2007, *Temelji mednarodnega prava*, str. 69.

⁵¹ Drugi odstavek 1. člena Resolucije Inštituta za mednarodno pravo o zaščiti človekovih pravic in načelu nevmešavanja v notranje zadeve držav, ki je bila sprejeta na 64. kongresu v Santiagu de Composteli v Španiji.

Posebna oblika *erga omnes* obveznosti so *erga omnes partes* obveznosti.⁵² Od *erga omnes* obveznosti se razlikujejo v krogu upravičencev. Upravičena ni celotna mednarodna skupnost, temveč zgolj članice določene organizacije ali podpisnice določene mednarodne pogodbe. Obe vrsti obveznosti se pogosto prekrivata na način, da obveznost iz kakšne regionalne konvencije izvira iz obveznosti mednarodnega občega prava. Kot tak primer lahko navedemo prepoved suženjstva, ki izvira tako iz EKČP,⁵³ kakor tudi iz mednarodnega običajnega in občega prava.

4 *Actio popularis* kot druga plat medalje *erga omnes* obveznosti

Najbolj grobe kršitve zadevajo vse članice mednarodne skupnosti, zato so vse države upravičene zahtevati od države kršiteljice, da s temi kršitvami preneha. Če ne bi bilo možno od države kršiteljice zahtevati spoštovanja teh obveznosti, bi se njihov pomen izvotlil.⁵⁴ Pravila, iz katerih izvirajo te obveznosti, ne bi bila zavezujoče pravo, temveč gole moralne zaveze. V primeru kršitve *erga omnes* obveznosti imajo vse članice mednarodne skupnosti interes za »zagotovitev integritete« te obveznosti.⁵⁵ Tako je prav, da se razširi krog aktivno legitimiranih za vložitev mednarodnih tožb na vse članice mednarodne skupnosti. To predstavlja svojevrstno obliko *actio popularis*. Koncept *actio popularis* se je razvil v rimskem pravu, kjer pristojnosti in zmožnosti javnih organov niso zadoščale za učinkovito varovanje javnega interesa, zato se je uveljavil koncept civilnih tožb, s katerimi je bilo moč zasledovati javni interes. Do tovrstne tožbe so bili upravičeni vsi rimski državljani, ne glede na osebno prizadetost s kršitvijo. Hkrati so se lahko zasledovali tudi tožnikovi zasebni interesi, tako je šlo za kombinacijo varstva zasebnega in javnega interesa.⁵⁶

Meddržavno sodišče sicer ni naklonjeno prevzemanju vloge vzpodbujevalca splošnih interesov skupnosti. Koncept *ius cogens* in *erga omnes* je priznalo v le nekaj odločbah. V teh zadevah je bila omemba teh konceptov zgolj simbolična ali *obiter*

⁵² *Erga omnes partes* obveznosti so med drugim obravnavane v zadevah Wimbledon, Združeno kraljevstvo in ostali proti Nemčiji, 1923, PCIJ Series A no 1, ICGJ 234 in Gambia proti Manmarju (Uporaba Konvencije o preprečevanju in kaznovanju genocida), Application instituting proceedings and request for provisional measures, 11. 11. 2019. Več o zadevi Wimbledon gl. J. Hofbauer, 1918, The League of Nations as a 'First Organized Expression of the International Community' and the Permanent Court of International Justice As Its Guardian, 2020.

⁵³ Določba 4. člena EKČP.

⁵⁴ Podobno tudi C. J. Tams, 2005, Enforcing Obligations Erga Omnes in International Law, str. 185.

⁵⁵ M. Pogačnik, Koncept obveznosti erga omnes v sodobnem mednarodnem pravu, 1997, str. 84.

⁵⁶ W. J. Aceves, Actio Popularis - The Class Action in International Law, 2003, str. 356; L. D. G. Matignon, The Definition of Actio Popularis, 2020, str. 1.

dictum.⁵⁷ V zadevi *South West Africa* je definiralo *actio popularis* kot: pravico vsake članice skupnosti, da vloži tožbo, katere cilj je varstvo javnega interesa, a je hkrati poudarilo, da *actio popularis* nima podlage v načelih mednarodnega prava, saj država ne more vložiti tožbe, če s kršitvijo ni sama prizadeta.⁵⁸ Pozneje je v zadevi *Barcelona traction* spremenilo stališče in le priznalo možnost *erga omnes* obveznosti in posredno *actio popularis*, čeprav zgolj v *obiter dictum*. Dvajset let pozneje je v zadevi *East Timor* razširilo koncept pravnega interesa kot predpostavke za vložitev tožbe pred Meddržavnim sodiščem. Izpostavilo je pravico do samoodločbe prebivalcev Vzhodnega Timorja kot *erga omnes* obveznost. Iz sodbe je posredno razbrati, da bi Portugalska lahko dosegla obsodilno sodbo, če bi Indonezija sprejela pristojnost sodišča, četudi s kršitvami ni bila neposredno prizadeta. V zadevi *Belgija proti Senegal*⁵⁹ je poudarilo, da imajo vse pogodbenice Konvencije proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju⁶⁰ skupni interes pri pregonu kršitev te konvencije. Obveznost do spoštovanja te konvencije je obveznost do vseh pogodbenic. Posledično ima vsaka pogodbenica pravico vložiti tožbo zoper kršiteljico konvencije, brez izkazovanja neposrednega interesa. Tudi 42. člen Osnutka člena o odgovornosti držav za mednarodna protipravna dejanja Komisije za mednarodno pravo⁶¹ določa, da ima država lastnost prizadete države in je upravičena državo kršiteljico klicati na odgovornost, tudi če je kršitev prizadela mednarodno skupnost kot celoto.

V letu 2019 je Gambija vložila tožbo proti Myanmarju z očitki genocida. Myanmarske vojaške enote bi naj od oktobra 2016 izvajale množične poboje, posilstva in požiganja hiš, z namenom sistematičnega uničenja pripadnikov

⁵⁷ Poleg omenjene zadeve *Barcelona Traction* še: *East Timor* (Portugalska proti Avstraliji), 1995, ICJ Rep; *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide* (Preliminary Objections), 1996, ICJ Rep; *Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory*, 2004, ICJ Rep; *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide* (Bosna in Hercegovina proti Srbiji in Črni gori), 2007, ICJ Rep; *Application of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination* (Gruzija proti Ruski federaciji) (Preliminary Objections), 2011, ICJ Rep; *Jurisdictional Immunities of the State* (Nemčija proti Italiji: Grška intervencija), 2012, ICJ Rep; *Questions Relating to the Obligation to Prosecute or Extradite* (Belgija proti Senegal), 2012, ICJ Rep.

⁵⁸ *South West Africa*, Etiopija proti Južni Afriki, Second Phase, 1966, ICJ Rep 6.

⁵⁹ Gl. opombo št. 55.

⁶⁰ Uradni list RS–MP, št. 7/93.

⁶¹ Osnutek členov o odgovornosti držav za mednarodna protipravna dejanja je pripravila Komisija za mednarodno pravo na 53. kongresu leta 2001 in je sestavni del poročila, ki je bilo predloženo Generalni skupščini OZN. Gre za predlog kodifikacije področja odgovornosti držav za mednarodne delikte. Poročilo vsebuje tudi komentar Osnutka členov, ki je prav tako objavljen v *Yearbook of International Law Commission* (2. izdaja), drugi del, 2001. Komisija za mednarodno pravo je organ, ki ga je ustanovila Generalna skupščina OZN. Sestavljajo jo ugledni pravni strokovnjaki, ki sodelujejo v osebnem svojstvu. Njen namen je priprava predlogov kodifikacij in progresivni razvoj mednarodnega prava. Več o Komisiji za mednarodno pravo D. Turk, 2007, *Temelji mednarodnega prava*, str. 66–68.

narodnostne manjšine Rohingya. V letu 2020 so Nizozemska, Kanada in Maldivi izjavili, da bodo v sporu intervenirali na strani Gambije. Gre za tožbo, ki jo ženejo altruistični nagibi. Niti tožnica in niti nobena izmed intervenientk namreč nimajo neposrednega interesa, prav tako ne gre za genocid nad osebami, ki bi sicer uživale njihovo diplomatsko zaščito.⁶² Meddržavno sodišče je v sodbi o začasnih ukrepih navedlo, da je imela Gambija pravico vložiti tožbo proti Myanmarju, kljub dejstvu, da ni imela oprijemljive povezave s sporom. Odločilo je, da imajo države pogodbenice konvencije skupni interes, da zagotovijo preprečitev dejanj genocida.⁶³ Gre za obveznosti *erga omnes partes*, ki jih vsaka država pogodbenica »dolguje« vsem drugim državam pogodbenicam.⁶⁴

Upravičenje za uveljavljanje mednarodne odgovornosti kršitev obveznosti *erga omnes (partes)* pred Meddržavnim sodiščem je podano ne le, če so izpolnjeni pogoji, kot izhaja iz pravil o odgovornosti držav, temveč morajo biti upoštevana tudi pravila o dostopu do sodišča, pristojnosti sodišča in dopustnosti, kot so opredeljeni v Statutu Meddržavnega sodišča.⁶⁵ Kljub svoji univerzalnosti se obveznosti *erga omnes* ne morejo uveljaviti pred Meddržavnim sodiščem, če ni podana njegova pristojnost. Meddržavno sodišče je v zadevi *East Timor* zavzelo stališče, da je za uveljavljanje odgovornosti za kršitev obveznosti *erga omnes* nujna pristojnost Meddržavnega sodišča v konkretni zadevi.⁶⁶ Pomembna značilnost reševanja sporov pred Meddržavnim sodiščem je odsotnost obvezne pristojnosti. Pristojnost je namreč mogoče vzpostaviti zgolj na podlagi volje strank.⁶⁷ Tako bi lahko rekli, da gre za »okrnjeno« obliko *actio popularis*. *Locus standi* in pristojnost sodišča sta namreč dva različna kriterija.⁶⁸ Če stranki sodišču nista podelili pristojnosti za reševanje spora v skladu s Statutom Meddržavnega sodišča, Meddržavno sodišče nima pristojnosti za njegovo reševanje.⁶⁹ Narava *erga omnes* in *ius cogens* tako ne prebijeta kogentnih določb o pristojnosti Meddržavnega sodišča.⁷⁰

⁶² Gambia proti Myanmarju (Uporaba Konvencije o preprečevanju in kaznovanju genocida), Application instituting proceedings and request for provisional measures.

⁶³ Prav tam, tč. 41.

⁶⁴ Več o tem P. Y. Chow, On Obligations Erga Omnes Partes, 2020, str. 3.

⁶⁵ M. Tekavčič Veber, Obveznosti erga omnes (partes) v sodni praksi Meddržavnega sodišča: zadeva Barcelona Traction kot vodilo razvoja mednarodnega prava, str. 165.

⁶⁶ East Timor (Portugalska proti Avstraliji), 1995, ICJ Rep, str. 183–186.

⁶⁷ M. Kreča, 2007, Međunarodno javno pravo, str. 516.

⁶⁸ C. Annacker, The Legal Regime of Erga Omnes Obligations in International Law, 1994, str. 165.

⁶⁹ Anglo-Iranian Oil Co. (pristojnost), Združeno kraljestvo proti Iranu, Sodba z dne 22. julija 1952, ICJ Reports 1952, str. 103.

⁷⁰ Več o tem P. Y. Chow, On Obligations Erga Omnes Partes, 2020, op. 31, str. 21.

5 *Erga omnes* obveznosti in diplomatska zaščita

Uveljavljanje *erga omnes* obveznosti presega domet diplomatske zaščite. Diplomatska zaščita temelji na fikciji, da je škoda povzročena tujemu državljanu, škoda države, katere državljan je. Tako ima ta država pravico zahtevati povrnitev te škode. Pomeni uveljavljanje mednarodne odgovornosti držav, saj se z njo poskušajo sankcionirati protipravna dejanja članic mednarodne skupnosti.⁷¹ Primarni namen diplomatske zaščite ni zaščita človekovih pravic. S tem ko država sproži mednarodne postopke za zaščito svojega državljana, ne uveljavlja njegove, temveč svojo pravico.⁷² Kršitev zoper posameznika v drugi državi pomeni kršitev zoper državo, katere državljan je. Tako posameznik ostaja objekt in ne subjekt mednarodnega prava. Komisija za mednarodno pravo je sestavila Osnutek členov o diplomatski zaščiti, ki služi kot podlaga za kodifikacijo področja diplomatske zaščite. Ta v 1. členu pojmuje diplomatsko zaščito kot možnost države, da po diplomatski poti ali preko drugega mirnega načina, uveljavi odgovornost druge države za škodo, ki je povzročena z mednarodnim protipravnim dejanjem osebi, ki je državljan prve države.⁷³ V zadevi *Mavrommatis Palestine concessions* je bilo navedeno, da je upravičenje države, da zaščiti svoje državljanke, ko jim druga država krši pravice v nasprotju s pravili mednarodnega prava, eno izmed temeljnih načel mednarodnega prava.⁷⁴

Erga omnes obveznosti niso opredeljene z državljanstvom. Države so dolžne spoštovati *erga omnes* obveznosti nasproti vsem posameznikom, neodvisno od njihovega državljanstva. Prav tako so vse države upravičene pozvati kršiteljice *erga omnes* obveznosti k odpravi kršitve, neodvisno od tega, ali je kršitev povzročena njihovemu državljanu ali državljanu katerekoli druge države, vključno s kršiteljico.

Obveznosti, ki izvirajo iz regionalnih,⁷⁵ kakor tudi univerzalnih⁷⁶ pogodb o varstvu človekovih pravic, predstavljajo *erga omnes partes* obveznosti do ostalih pogodbenic in hkrati *erga omnes* obveznosti do celotne mednarodne skupnosti.⁷⁷

⁷¹ B. Cerar, 2001, Diplomatska zaščita, str. 86–87.

⁷² International Law Commission, Draft Articles on Diplomatic Protection with Commentaries, Yearbook of the International Law Commission, 2006, str. 27.

⁷³ Prav tam, str. 26.

⁷⁴ Več o diplomatski zaščiti P. Caban, Diplomatic Protection and other Mechanisms for the Protection of Individual Against Serious Human Rights Violations: Limiting the discretion, 2017, ter B. Cerar, 2001, Diplomatska zaščita.

⁷⁵ Npr. EKČP.

⁷⁶ Npr. Konvencije proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju,

⁷⁷ E. de Wet, Invoking Obligations Erga Omnes in the Twenty-First Century: Progressive Developments Since Barcelona Traction, 2013, str. 4.

6 O ciljih Sveta Evrope in EKČP

Temeljna funkcija Sveta Evrope je skrbno varovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Že iz preambule Statuta Sveta Evrope⁷⁸ izhajajo, da države članice zagotavljajo svojo naklonjenost duhovnim in moralnim vrednostmi, ki so skupna dediščina njihovih narodov in pomenijo izvirna načela osebne svobode, politične svobode in vladavine prava, na katerih temelji vsa prava demokracija.⁷⁹ Cilj Sveta Evrope je razvijati načela, ki so skupna dediščina z uresničevanjem in razvijanjem človekovih pravic.⁸⁰ Vsaka članica ima dolžnost, da priznava načelo, da mora vsaka oseba pod njeno jurisdikcijo uživati človekove pravice in temeljne svoboščine.⁸¹

Posvetovalna skupščina Sveta Evrope je na svojem prvem srečanju poudarila uporabnost kolektivne garancije, ki bo odrazila skupno željo držav članic Sveta Evrope, da izgradijo evropsko skupnost, ki bo temeljila na načelih naravnega prava, humanizma in demokracije in ki bo omogočila, da države članice preprečijo, preden bo prepozno, da bi se v katerikoli članici ponovno rodil totalitarizem. Tako je namen Sveta Evrope predvsem v tem, da države članice ne podležejo apatiji in se aktivirajo ob ponovni grožnji demokraciji, vladavini prava in grobem kršenju človekovih pravic.⁸²

Države članice Sveta Evrope so zaradi uresničitve temeljnega cilja podpisale EKČP,⁸³ ki predstavlja največji dosežek evropskega sistema varstva človekovih pravic in ima pomemben učinek tudi zunaj meja Sveta Evrope.⁸⁴ Z njo je bilo ustanovljeno ESČP kot poglavitni sodni organ, ki odloča o morebitnih kršitvah konvencijskih pravic.⁸⁵ Iz preambule EKČP izhajajo, da so vlade evropskih držav odločene, da storijo prve korake k skupnem uveljavljanju človekovih pravic.

⁷⁸ Zakon o ratifikaciji Statuta Evrope (Uradni list RS, št. 23/1993).

⁷⁹ Prav tam.

⁸⁰ Določba 1. člena Statuta Sveta Evrope.

⁸¹ Več o Svetu Evrope A. Bebler, 2007, Uvod v evropske integracije, str. 31–42; D. Turk, 2007, Temelji mednarodnega prava, str. 386–388; M. Tomašević, Odnos med sistemi varstva človekovih pravic Sveta Evrope, Evropske unije in Združenih narodov, 2010, str. 183–204; R. Lampe, 2010, Pravo človekovih pravic, str. 103–106.

⁸² I. Risini, 2018, The Inter-State Application Under the European Convention on Human Rights: Between Collective Enforcement of Human Rights and International Dispute Settlement, str. 17–18.

⁸³ Več o pomenu EKČP gl. W. Schabas, 2017, The European Convention on Human Rights: A Commentary.

⁸⁴ EKČP je služila kot vzor pri sprejemanju aktov drugih regionalnih organizacij za varstvo človekovih pravic, npr. Afriška listina človekovih pravic in pravic ljudstev. Več o tem gl. B. O. Okere, The Protection of Human Rights in Africa and the African Charter on Human and Peoples' Rights: A Comparative Analysis with the European and American Systems, 1984.

⁸⁵ Več o pomenu ESČP pri varstvu človekovih pravic gl. J. H. Gerards, E. Brems, 2013, Shaping Rights in the ECHR: The Role of the European Court of Human Rights in Determining the Scope of Human Rights.

Postopki po EKČP tako ne morejo služiti drugemu namenu kot tistemu, ki ga EKČP sama določa kot svoj namen, tj. skupno uveljavljanje človekovih pravic. Skrb za skupno uveljavljanje človekovih pravic presega reševanje konkretnega meddržavnega spora. Svet Evrope temelji na ideji medsebojnega zaupanja držav članic, da druge članice upoštevajo pravila organizacije. Če država članica grobo krši pravila, pride do krhanja tega zaupanja. Varstvo človekovih pravic ni nekaj internega za posamezno državo članico, temveč je del kolektivne zavesti. Države članice so ob grobih kršitvah dolžne ukrepati, kajti toleranca lahko pri drugih članicah ustvari prepričanje, da ob podobnem početju ne bodo same sankcionirane.⁸⁶

7 Obveznosti iz EKČP kot *erga omnes partes* obveznosti

EKČP v 33. členu določa: »Vsaka Visoka pogodbená stranka lahko obvesti Sodišče o vsaki domnevni kršitvi določil Konvencije in njenih protokolov, ki bi jih po njenem mnenju lahko pripisali drugi Visoki pogodbeni stranki.«⁸⁷ EKČP nadalje ne določa nobenega posebnega pogoja ali predpostavke za vložitev meddržavne tožbe. Iz odsotnosti dodatnih posebnih predpostavk je sklepati, da so države upravičene vložiti tožbo ne glede na to, ali domnevna kršitev prizadene nacionalni interes in neodvisno od morebitnega predhodnega spora s kršiteljico (toženko).

Glede na gramatikalno razlago navedenih določb ter dejstvo, da je v doktrini in sodni praksi uveljavljeno stališče, da meddržavno tožbo lahko predložijo tudi države, ki zaradi kršitve nimajo prizadetega nacionalnega interesa, je razumeti, da je primarni namen meddržavnih zadev v kolektivnem varstvu človekovih pravic.⁸⁸ Države za doseganje skupnih ciljev ustanovijo ali se priključijo mednarodni organizaciji. Tako so cilji mednarodne organizacije cilji držav, ki so vanjo združene. *Ergo*, če je cilj Sveta Evrope prizadevanje za varstvo človekovih pravic, je to cilj tudi držav članic, saj so s tem razlogom v to organizacijo vključene. V pravnem sistemu Sveta Evrope so tako obveznosti iz EKČP *erga omnes partes* obveznosti. Iz normativne ureditve

⁸⁶ Več o tem I. Risini, 2018, *The Inter-State Application Under the European Convention on Human Rights: Between Collective Enforcement of Human Rights and International Dispute Settlement*, str. 5.

⁸⁷ Več o meddržavnih tožbah pred ESČP gl. G. Ulstein, I. Risini, *The Inter-State Applications Under the European Convention on Human Rights*, 2020; I. Risini, R. Batura, L. A. Kleinert, *A 'Golden Age' of Inter-state Complaints?: An Interview with Isabella Risini*, 2020; I. Risini, 2018, *The Inter-State Application Under the European Convention on Human Rights: Between Collective Enforcement of Human Rights and International Dispute Settlement*; P. H. von Zürich, 1976, *Die Staatenbeschwerde im Rahmen der Europäischen Menschenrechtskonvention – rechtliche und politische Probleme*; P. Leach, *On Inter-state Litigation and Armed Conflict Cases in Strasbourg*, 2021.

⁸⁸ Podobno tudi I. Risini, 2018, *The Inter-State Application Under the European Convention on Human Rights: Between Collective Enforcement of Human Rights and International Dispute Settlement*, str. 5.

meddržavnih tožb pred ESČP je sklepati, da predstavlja spoštovanje človekovih pravic iz EKČP *erga omnes partes* obveznost vseh pogodbenic EKČP, da spoštujejo to pravilo. Posledično imajo vse pogodbenice EKČP pravico, da od kršiteljic zahtevajo, da prenehajo s kršitvijo (*actio popularis*). Potrebno pa je poudariti, da ESČP odloča zgolj o kršitvah EKČP, tako ni pristojno za odločanje o kršitvah drugih aktov Sveta Evrope.⁸⁹

Že iz zadeve *Avstrija proti Italiji* izhaja, da namen postopka po 33. členu EKČP ni v uresničevanju nacionalnih interesov, temveč zagotovitev skupnega pravnega reda svobodnih demokracij, katerih namen je varovanje dediščine človekovih pravic, svobode in vladavine prava.⁹⁰ S tem, ko je država podpisala EKČP, se je drugim državam pogodbenicam zavezala k zagotavljanju človekovih pravic.⁹¹ Ko država članica sproži postopek po 33. členu EKČP, je to potezo treba šteti kot odraz zaskrbljenosti za evropski red.⁹² Sistem meddržavnih tožb je tako sestavni del sistema »kolektivnega varstva« konvencijskih pravic in ima odločilen vpliv na širši razvoj mednarodnega prava.⁹³

Možnost vložitve meddržavne tožbe, iz katere ne bi izvirala neposredna zaščita lastnih državljanov, predstavlja velik pomik od klasičnega mednarodnega prava, saj postopek presega diplomatsko zaščito.⁹⁴ Država tožnica v meddržavni zadevi lahko varuje tudi državljane druge države, ker so varovani vsi posamezniki, ki se znajdejo pod jurisdikcijo države kršiteljice, neodvisno od državljanstva. Tako je namen meddržavnih zadev med drugim tudi, da zaščitijo posameznike pred njihovimi lastnimi vladami.⁹⁵ Ker so konvencijske pravice priznane vsakomur, ne glede na državljanstvo in druge okoliščine, je takšno tudi njihovo varstvo.

Sodišče je v zadevi *Ciper proti Turčiji (pravično zadoščenje)*⁹⁶ poudarilo, da je EKČP instrument varstva človekovih pravic. Zato se morajo vsi postopki pred ESČP, vključno z meddržavnimi tožbami, nanašati na neposredne ali posredne kršitve človekovih pravic. Pri tem je potrebno poudariti, da so človekove pravice lahko

⁸⁹ Npr. za odločanje o kršitvah Evropske socialne listine je pristojen Evropski odbor za socialne pravice, ki ni sodni organ. Prav tako ni predvidenega meddržavnega postopka.

⁹⁰ Odločba Komisije za človekove pravice v zadevi *Avstrija proti Italiji*, št. 788/60, 11. 1. 1961, str. 18.

⁹¹ Prav tam, str. 18–19.

⁹² Prav tam, str. 19–20.

⁹³ L. Sicilianos, 2015, *The European Court of Human Rights at a Time of Crisis in Europe*.

⁹⁴ Ta je omejena na državljane države tožnice.

⁹⁵ Odločba Komisije za človekove pravice v zadevi *Avstrija proti Italiji*, 11. 1. 1961, str. 19–20.

⁹⁶ Zadeva *Ciper proti Turčiji (pravično zadoščenje)*, tč. 46.

kršene le subjektom, ki so ločeni od države. Če bi ESČP v meddržavni zadevi ugotovilo kršitev subjekta, ki mu umanjka institucionalne in organizacijske neodvisnosti od države tožnice, bi znesek odškodnine iz naslova pravičnega zadoščenja posredno pripadel državi tožnici, kar ni v skladu z namenom EKČP. ESČP je v zadevi *Slovenija proti Hrvaški* prvič podalo razlago odnosa med 33. in 34. členom EKČP. Zapisalo je, da so nosilci konvencijskih pravic zgolj posamezniki, skupine posameznikov in pravne entitete, ki jih je moč opredeliti kot »nevladne organizacije«. Tako je tožbo Slovenije zavrglo, saj je štel, da zaradi pomanjkanja institucionalne in organizacijske neodvisnosti Ljubljanske banke d.d. ni pristojno odločati o kršitvah njenih pravic. ESČP je poudarilo, da meddržavna tožba ne more služiti kot sredstvo za zaobid pogojev iz 34. člena EKČP, saj je posamezna določila EKČP potrebno razlagati sistemsko, v luči celotne konvencije.⁹⁷

8 Pojavne oblike meddržavnih tožb pred ESČP

Iz pregleda sodne prakse ESČP je moč ugotoviti, da se pojavljata dve skupini meddržavnih zadev.⁹⁸ V prvi skupini so tiste, v katerih država tožnica zahteva ugotovitev kršitev človekovih pravic konkretnih posameznikov, ki so se znašli na območju države toženke (najpogosteje svojih državljanov).⁹⁹ Gre za posebno obliko diplomatske zaščite, s katero so poleg interesov države tožnice varovani tudi interesi posameznikov. V drugo skupino zadev pa sodijo tožbe, v katerih država drugi državi očita obstoj administrativne prakse, ki vsebuje dva elementa: (i) ponavljajoča dejanja¹⁰⁰ in (ii) uradno toleranco državnih oblasti.¹⁰¹ Prvi element pomeni kopičenje enakih ali podobnih kršitev človekovih pravic, ki so med seboj povezane na način, da ne pomenijo zgolj osamljenih primerov ali izjem, temveč tvorijo vzorec ali sistem in so hkrati dovolj številne. Drugi element pomeni, da tisti, ki bi morali ponavljajočo se kršitev sankcionirati, ostanejo pasivni.¹⁰² Gre za to, da pristojne institucije ne

⁹⁷ I. Popović, *For Whom the Bell of the European Convention on Human Rights Tolls? The Curious Case of Slovenia v. Croatia*, 2019.

⁹⁸ Na to delitev je opozoril že sodnik Cassadeval v svojem odklonilnem ločenem mnenju v zadevi Ciper proti Turčiji (pravično zadoščenje).

⁹⁹ Denimo zadeva Avstrija proti Italiji ali zadeva Danska proti Turčiji, št. 34382/97, 8. 6. 1999.

¹⁰⁰ Angl. *a repetition of acts*.

¹⁰¹ Angl. *official tolerance*.

¹⁰² Definicija administrativne prakse je bila izoblikovana v zadevi Republika Irska proti Združenemu Kraljevstvu (I). Gre za prvo sodbo ESČP v meddržavni zadevi. ESČP je odločilo, da je Združeno Kraljevstvo Velike Britanije in Severne Irske preko administrativne prakse kršilo 3. člen EKČP, ker je dopuščalo, da se nad posamezniki izvajajo sporne tehnike zasliševanja, kot so prisilno stanje ob steni, izpostavljenost hrupu, odrekanje spanca, odrekanje hrane in pijače, prekrivanje obraza s pokrivalom (angl. hooding). Omeniti je, da je sodišče tovrstne prakse štel kot nečloveško in ponižujoče ravnanje in ne kot mučenje, za katerega je postavilo višji standard. Meddržavna zadeva je bila močno politično obarvana, saj so se omenjene tehnike zasliševanja pretežno izvajale nad domnevnimi člani oz.

ukrepajo v smeri preprečitve kršitev človekovih pravic (npr. s sankcioniranjem kršiteljev).¹⁰³ Tovrstne meddržavne tožbe omogočajo obsodbo režima suverene države s strani mednarodne organizacije. Ti postopki so odraz mednarodnega pritiska na državo, ki je s svojim delovanjem pomembneje ogrozila človekove pravice.

Omeniti je, da je v sodni praksi 33. člena EKČP najti zgolj dva primera, kjer je bila tožba vložena iz povsem altruističnih nagibov. V teh zadevah kršitve niso vplivale na neposredne interese tožnic in je šlo zgolj za zasledovanje varstva konvencijskega reda. Šlo je za skupino zadev *Danska, Norveška, Švedska in Nizozemska proti Grčiji*, in *Danska, Francija, Norveška, Švedska in Nizozemska proti Turčiji*. Prvine altruizma se sicer kažejo tudi v zadevi *Ukrajina in Nizozemska proti Rusiji*, ki zadeva sestrelitev letala MH17 leta 2014, ki se je na poti iz Nizozemske do Indonezije znašel v ukrajinskem zračnem prostoru. Nizozemska vlada je namreč podala izjavo, da z vložitvijo tožbe stoji za vsemi žrtvami letalske nesreče in ne zgolj za tistimi, ki so nizozemski državljani.¹⁰⁴

Države z meddržavnimi tožbami pogosto zasledujejo nacionalni interes posredno, tako da je ta potem »stranski produkt« meddržavne tožbe. Posredno zasledovanje nacionalnih interesov ni sporno, dokler hkrati obstaja očitek kršitve konvencijskih pravic posameznikom ali organizacijam, ki niso povezane z državami. Takšni postopki namreč navsezadnje vodijo v ugotovitev kršitve EKČP in državo kršiteljico zavezujejo k odpravi te kršitve. V končni posledici tako prispevajo k uresničitvi temeljnega namena – zaščiti človekovih pravic.

Države pogodbenice imajo tudi možnost pridružitve k postopku, ki ga je začel posameznik. EKČP v 36. členu določa, da ima država, katere državljan je vložil pritožbo, pravico, da predloži pisne pripombe in sodeluje pri obravnavi (prvi odstavek 36. člena EKČP), lahko pa jo k temu v interesu pravičnega sojenja prav tako povabi predsednik sodišča (drugi odstavek 36. člena EKČP). Gre za t. i. prikrite meddržavne zadeve.¹⁰⁵

podporniki teroristične organizacije IRA. Več o zadevi gl. D. Bonner, *Of Outrage and Misunderstanding: Ireland v United Kingdom - Governmental Perspectives on an Inter-State Application Under the European Convention on Human Rights*, Legal Studies, 2014, str. 47–75.

¹⁰³ L. Apostol, *The Role of the ECHR and Other Human Rights Bodies During the Ukrainian Conflict, Its Eventual Eettlement and Aftermath*, 2017.

¹⁰⁴ *The Netherlands Brings MH17 Case Against Russia Before European Court of Human Rights*, 2020.

¹⁰⁵ *Risini* kot primer prikritih meddržavnih zadev navaja naslednje zadeve: *Loizidou proti Turčiji*, št. 15318/89, 23. 3. 1995, *Chiragov in drugi proti Armeniji*, št. 13216/05, 16. 6. 2015 in *Sargsyan proti Azerbedžanu*, št. 40167/06,

9 Dostop do sodišča in predpostavke za vložitev meddržavne tožbe

Narava kolektivnega varstva se kaže tudi v relativno ohlapnih pogojih za dostop do ESČP. Obstoj neposrednega interesa ali spora med tožnico in toženko ni predpostavka za začetek postopka, prav tako ni potrebe po predhodnem soglasju o pristojnosti ESČP. Slednje pomeni odstop od sistema obligatornosti sporazuma o pristojnosti meddržavnih tribunalov. Spor tudi ni potrebno predhodno predložiti kakšnemu drugemu organu ali alternativnemu reševanju spora. Pomembnost meddržavnih zadev se dodatno kaže v lažjem dostopu do sodišča v primerjavi z individualnimi pritožbami. Po drugem in tretjem odstavku 35. člena EKČP se namreč merila dopustnosti nanašajo zgolj na zadeve predložene po 34. členu EKČP – za individualne pritožbe.¹⁰⁶ Hkrati tudi Poslovnik ESČP¹⁰⁷ določa, da sodišče ne bo obravnavalo tistih individualnih pritožb, ki ne zadostujejo formalnim kriterijem, medtem ko podobne sankcije pri meddržavnih tožbah ni. Zaradi odsotnosti nekaterih meril dopustnosti se preko mehanizma meddržavnih tožb lahko več zadev podvrže vsebinski presoji. Predhodni preizkus je namreč veliko milejši kot pri individualnih pritožbah. Zahteva po izčrpanju domačih sredstev je skupna tako individualnim, kakor tudi meddržavnim zadevam, a je pri meddržavnih zadevah polje izjem širše.¹⁰⁸

10 O izvrševanju odločb ESČP

Sodbe ESČP sprejemajo sodniki kot neodvisni pravni strokovnjaki, ki sodijo v osebнем svojstvu in so pravno zavezujoče za države, ki so stranke postopka. Za države članice imajo *de facto* učinek sodnega precedensa. Obveznost izvršiti sodbo ESČP sicer neposredno zavezuje le toženo državo, a je v 1. členu EKČP določena obveznost držav, da vsakomur, ki sodi v njihovo pristojnost, priznavajo pravice in svoboščine iz EKČP. Tako je ESČP v zadevi *Maestri proti Italiji* poudarilo, da iz 1.

16. 6. 2015 (I. Risini, 2018, *The Inter-State Application Under the European Convention on Human Rights: Between Collective Enforcement of Human Rights and International Dispute Settlement*, str. 4).

¹⁰⁶ Drugi odstavek 35. člena EKČP izrecno določa, da ESČP ne obravnava nobene pritožbe, predložene na podlagi 34. člena, ki je anonimna, v bistvu ista kot zadeva, ki jo je Sodišče že obravnavalo, ali ki je že v drugem postopku mednarodne preiskave ali reševanja in ne vsebuje novih relevantnih informacij. Tudi tretji odstavek 35. člena EKČP določa, da ESČP razglasi za nedopustno vsako pritožbo posameznika, predloženo v skladu s 34. členom, če meni, da ni v skladu z določbami EKČP ali njenih Protokolov, da je očitno neutemeljena ali pa da pomeni zlorabo pravice posameznika do pritožbe ali da za vlagatelja ni nastal znatno neugodnejši položaj, razen če spoštovanje človekovih pravic, opredeljenih v EKČP in njenih Protokolih, zahteva obravnavo take pritožbe.

¹⁰⁷ Poslovnik ESČP je bil sprejet na podlagi 24. člena EKČP.

¹⁰⁸ I. Risini, 2018, *The Inter-State Application Under the European Convention on Human Rights: Between Collective Enforcement of Human Rights and International Dispute Settlement*, str. 56.

člena EKČP izhaja, da države z ratifikacijo EKČP prevzemajo odgovornost, da bodo njihove zakonodaje skladne z EKČP.¹⁰⁹ EKČP ne določa, da bi imele sodbe ESČP v državah članicah neposredni učinek, a je ESČP v zadevi *Vermeire proti Belgiji* odločilo, da ga je v določenih okoliščinah potrebno priznati.¹¹⁰ V primeru jasnega in vsebinsko konkretnega izreka sodbe je ta neposredno izvršljiva, kar pomeni, da morajo sodišča v primeru zamude z zakonodajnimi spremembami zaradi ugotovljenih kršitev s strani ESČP neposredno uporabiti pravilo, ki ga je postavilo ESČP v svoji sodbi, saj je domače pravo neskladno z EKČP in ga nacionalni sodnik ne sme uporabiti.¹¹¹

Učinkovito izvrševanje sodb ESČP je nujno potrebno za delovanje konvencijskega sistema. Ob neizvrševanju sodb ESČP človekove pravice postanejo zgolj teoretične in iluzorne.¹¹² Prvi odstavek 46. člena EKČP določa, da so države dolžne spoštovati dokončne sodbe ESČP, v katerih nastopajo kot stranke. Država pogodbenica ni zgolj zavezana k plačilu pravičnega zadoščenja po 41. členu EKČP, ampak tudi k sprejetju splošnih ali posamičnih ukrepov za prenehanje kršitve in odpravo njenih posledic. Nad izvršitvijo sodb ESČP bdi Odbor ministrov, ki je politično telo, sestavljeno iz predstavnikov držav članic Sveta Evrope. Četrti odstavek 46. člena EKČP določa, da če Odbor ministrov meni, da pogodbenica zavrača spoštovanje dokončne sodbe v zadevi, v kateri je stranka, lahko po tem, ko ji je bilo vročeno uradno obvestilo in z odločitvijo, sprejeto z dvotretjinsko večino glasov predstavnikov upravičenih do sedeža v odboru, ESČP predloži vprašanje, ali pogodbenica stranka ni izpolnila svoje obveznosti.¹¹³ Če ESČP ugotovi kršitev prvega odstavka 46. člena EKČP, zadevo predloži Odboru ministrov, ki odloči o ukrepih, ki jih je treba sprejeti.¹¹⁴ Postavi se vprašanje, ali lahko Odbor ministrov sproži postopek le, če država aktivno zavrača izvršitev – če gre za »kvalificirano« neizvrševanje. Takšno razlogovanje ni ustrezno, saj je z vidika zahteve po polnega spoštovanja človekovih pravic odločba lahko le izvršena ali neizvršena. Država je namreč odgovorna za svoj delni ali popolni neuspeh pri izvršitvi sodbe ESČP.¹¹⁵ Ni

¹⁰⁹ Zadeva *Maestri proti Italiji*, št. 39748/98, 17. 2. 2004, tč. 47.

¹¹⁰ Zadeva *Vermeire proti Belgiji*, št. 12849/87, 29. 11. 1991, str. 8.

¹¹¹ Več o tem: P. P. de Albuquerque, *The European Court of Human Rights as the European Constitutional Court, v: Towards a Universal Justice? Putting International Courts and Jurisdictions into Perspective*, 2016, str. 89–97.

¹¹² Zadeva *Murray proti Nizozemski*, št. 10511/10, 10. 12. 2013.

¹¹³ Četrti odstavek 46. člena EKČP.

¹¹⁴ Peti odstavek 46. člena EKČP.

¹¹⁵ Zadeva *Murray proti Nizozemski*, št. 10511/10, 10. 12. 2013.

pomembno, ali država izrecno nasprotuje izvrševanju sodbe ali temu nasprotuje samo s svojim ravnanjem.¹¹⁶

V obrazložitvenem poročilu pred sprejetjem Protokola št. 14, s katerim je bil uveden nadzorni mehanizem po četrtem odstavku 46. člena EKČP, je bilo navedeno, da je treba okrepiti nadzorne mehanizme izvrševanja sodb ESČP.¹¹⁷ Navedeni postopek je tako primeren za ustvarjanje pritiska na problematične države. Primerna vzpodbuda bi naj bila že teoretična možnost njegove uporabe. Postopek bi naj predstavljal prehodni korak pred uporabo 8. člena Statuta Sveta Evrope – izključitev države članice zaradi grobih kršitev.¹¹⁸

ESČP se, ko odloča na podlagi četrtega odstavka 46. člena EKČP, ne spušča v vsebino prve sodbe in v kršitev, o kateri je že odločilo, temveč zgolj odloča o tem, ali je država izpolnila obveznost iz te sodbe. ESČP lahko odloča tudi o novi individualni pritožbi ali meddržavni tožbi proti državi članici, ki je že bila obsojena, pri čemer tožnik, bodisi posameznik bodisi država, poleg nove kršitve, zatrjuje še kršitev prvega odstavka 46. člena EKČP – neizpolnitev prve sodbe.¹¹⁹ ESČP pa nima pristojnosti, da obravnava tožbe zgolj zaradi kršitve prvega odstavka 46. člena (neizvrševanje predhodne sodbe).¹²⁰ Predmet nove tožbe je lahko zgolj nova kršitev, ki je nastala v procesu izvrševanja prejšnje sodbe, o kateri ESČP še ni odločalo in o kateri bo odločalo šele z novo sodbo. V tem primeru se mora tožnik sklicevati na kršitev iztožljive konvencijske pravice (npr. 6. člen EKČP).¹²¹

Za sprožitev postopka po četrtem odstavku 46. člena EKČP je potrebna dvotretjinska večina članov Odbora ministrov, kar je eden od razlogov, da so ti postopki tako redki. Če bi se zmanjšala potrebna večina, bi se zmanjšala možnost, da bi si države med seboj dajale potuho.¹²² Četudi je ESČP do sedaj obravnavalo le en postopek po četrtem odstavku 46. člena EKČP,¹²³ je ta uresničil svoj namen, saj je tožena država prejšnjo sodbo implementirala, in to že po vložitvi (pri)tožbe.

¹¹⁶ D. Končan, 2022, Problem uresničevanja sodb Evropskega sodišča za človekove pravice, str. 130.

¹¹⁷ Obrazložitveno poročilo k Protokolu št. 14, Council of Europe Treaty Series, št. 194, str. 17.

¹¹⁸ D., Končan, 2022, Problem uresničevanja sodb Evropskega sodišča za človekove pravice, str. 124

¹¹⁹ Tako je bilo v zadevi Sidebras in ostali proti Litvi, št. 50421/08 in 56213/08.

¹²⁰ Zadeva Morreira Ferreira proti Portugalski (št. 2), št. 19867/12, 11. 7. 2017.

¹²¹ D. Končan, 2022, Problem uresničevanja sodb Evropskega sodišča za človekove pravice, str. 98.

¹²² D. Leach, A. Donald, 2016, Parliaments and the European Court of Human Rights, str. 43.

¹²³ Ilgar Mammadov proti Azerbajdžanu, št. 15172/13, 29. 5. 2019.

ESČP s sodbo po 46. členu EKČP ne more naložiti nobene denarne obveznosti, saj se z njo se zgolj ugotovi neizpolnitev prve sodbe. Pravična denarna odškodnina, ki se lahko naloži na podlagi 41. člena EKČP, pa nima kaznovalnih učinkov (namen je satisfakcija).

11 Zaključek

Izvrševanje sodb ESČP nadzira zgolj Odbor ministrov. Če ta meni, da pogodbenica zavrača spoštovanje dokončne sodbe, lahko na podlagi četrtega odstavka 46. člena EKČP predloži sodišču vprašanje, ali pogodbenica ni izpolnila svoje obveznosti. Sprememba četrtega odstavka 46. člena EKČP, ki bi razširila krog upravičenih subjektov za vložitev tožbe na ugotovitev neizpolnitve sodbe, izdane na podlagi 33. člena EKČP na države pogodbenice, bi dosegla učinkovitejše uveljavljanje *erga omnes partes* obveznosti iz EKČP. Učinkovito uveljavljanje *erga omnes partes* obveznosti iz EKČP pomeni tudi doseganje obsodilnih sodb v primeru kršitev EKČP in dosledno izvrševanje teh sodb. Odbor ministrov je zaradi svoje personalne strukture lahko v posamezni zadevi bolj usmerjen v interese države članice, kot v interese same organizacije, kar lahko rezultira v odsotnosti interesa po vlaganju tožb po četrtem odstavku 46. člena EKČP. To se kaže v nizkem številu tovrstnih postopkov.

Ureditev meddržavnih tožb po 33. členu EKČP *implicito* priznava interes vseh pogodbenic po vložitvi tožbe zaradi kršitev *erga omnes partes* obveznosti. Če imajo pogodbenice interes po vložitvi tožbe, s katero naj ESČP ugotovi kršitev EKČP, ga imajo tudi nad izvršitvijo sodbe, s katero je kršitev ugotovljena. Gre za zasledovanje njihove vloge kot »varuhov konvencije«. Če bi pogodbenicam, ki so sprožile postopke po 33. členu EKČP, bilo tudi omogočeno, da v primeru neizvršitve ali nepopolne izvršitve sodbe vložijo tožbo po četrtem odstavku 46. člena EKČP, bi to za kršiteljice pomenilo dodatno opozorilo in še jasnejši poziv k izpolnitvi. Predvsem v tistih primerih, ko so pogodbenice zmotno prepričane, da so sodbo izvršile v zadostni meri, bi sodba po četrtem odstavku 46. člena dala jasno potrditev, da morajo še kaj ukreniti. V teoriji so izpostavljeni pomisleki o reformi mehanizmov izvrševanja sodb EKČP, med drugim tudi v smeri ustanovitve organa, katerega personalna struktura bi bila bistveno manj odvisna od pogodbenic.¹²⁴ Predlagana reforma bi ravno zmanjšala pomanjkljivosti obstoječe aktivne legitimacije za vložitev tožb po četrtem odstavku 46. EKČP.

¹²⁴ W. Schabas, 2017, *The European Convention on Human Rights: A Commentary*, str. 723.

Če ureditev po 33. členu EKČP pogodbenicam *implicit*e priznava interes za vložitev tožbe na ugotovitev kršitve EKČP neodvisno od prizadetosti njihovega neposrednega interesa, bi jim bilo potrebno priznati interes za vložitev tožbe po četrtem odstavku 46. člena EKČP tudi v primeru, ko kršiteljice ne izvršijo sodbe na podlagi 34. člena EKČP (postopka na podlagi individualne pritožbe). Tako bi se ustvaril koncept »subsidiarnih« meddržavnih tožb, ki bi prispevale tudi k izvršitvi sodb na podlagi individualnih pritožb.

Literatura

- Abi-Saab Georges, Whittier the International Community?, *European Journal of International Law*, Let. 9 (1998), str. 248–265.
- Aceves William J., *Actio Popularis - The Class Action in International Law*, University of Chicago Legal Forum, Let. 2003 (2003), str. 353–402.
- Amr, Mohamed Sameh M., *The Role of the International Court of Justice as the Principal Judicial Organ of the United Nations*, Kluwer Law International, Haag 2003.
- Andrassy, Juraj, *Međunarodno pravosuđe*, Izdavački zavod Jugoslavenske akademije, Zagreb 1948.
- Annacker Claudia, *The Legal Regime of Erga Omnes Obligations in International law*, *Austrian Journal of Public and International Law*, Let. 2 (1994), str. 131–166.
- Apostol, Lilian, *The Role of the ECHR and Other Human Rights Bodies During the Ukrainian Conflict, Its Eventual Settlement and Aftermath*, 2017, dostopno na: <https://ssrn.com/abstract=2982277> (23. 4. 2020).
- Asteriti Alessandra, Tams Christian J., *Erga Omnes, Jus Cogens and Their Impact on the Law of State Responsibility*, v: *The International Responsibility of the European Union*, M. Evans (ur.), P. Koutrakos (ur.), Hart Publishing, Oxford 2013, dostopno na: https://www.researchgate.net/publication/237066709_Erga_Omnes_Jus_Cogens_and_Their_Impact_on_the_Law_of_State_Responsibility (17. 4. 2021).
- Bebler, Anton, *Uvod v evropske integracije*, Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana 2007.
- Bird Annie, *Third State Responsibility for Human Rights Violations*, *The European Journal of International Law*, Let. 21 (2011), št. 4, str. 883–900.
- Bonafe Beatrice I., *Establishing the Existence of a Dispute Before the International Court of Justice: Drawbacks and Implications*, *Questions of International Law*, Let. 45 (2017), str. 3–32, dostopno na: <http://www.qil-qdi.org/establishing-existence-dispute-international-court-justice-drawbacks-implications/> (6. 3. 2021).
- Bonner David, *Of Outrage and Misunderstanding: Ireland v United Kingdom – Governmental Perspectives on an Inter-State Application Under the European Convention on Human Rights*, *Legal Studies*, Let. 34 (2014), št. 1, str. 47–75.
- Caban Pavel, *Diplomatic Protection and Other Mechanisms for the Protection of Individual Against Serious Human Rights Violations: Limiting the Discretion*, *Czech Yearbook of Public and Private International Law*, Let. 5 (2014), dostopno na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2672214 (4. 9. 2021).
- Cerar, Božo, *Diplomatska zaščita, samozaložba*, Piran 2001.
- Chow P. Y., *On Obligations Erga Omnes Partes*, *Georgetown Journal of International Law*, Let. 52 (2020), št. 2, str. 469–504.
- Craig Paul, *EU Accession to the ECHR: Competence, Procedure and Substance*, *Fordham International Law Journal*, Let. 36 (2013), št. 5, str. 1115–1150.
- Crawford James, *The ILC's Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts: A Retrospect*, *The American Journal of International Law*, Let. 96 (2002), št. 4, str. 874–890,

- dostopno na: http://www.oas.org/dil/esp/xxxvii_curso_the_ils_leonardo_nemer.pdf (7. 9. 2021).
- De Albuquerque Paulo Pinto, *The European Court of Human Rights as the European Constitutional Court, v: Towards a Universal Justice? Putting International Courts and Jurisdictions into Perspective*, D. M. Vicente (ur.), Brill Nijhoff, Leiden 2016.
- De Hoogh, André, *Obligations Erga Omnes and International Crimes: A Theoretical Inquiry into the Implementation and Enforcement of Interantional Responsibility of States*, Kluwer International Law, Haag 1996.
- De Wet Erika, *Invoking Obligations Erga Omnes in the Twenty-First Century: Progressive Developments Since Barcelona Traction*, SAYIL, Let. 38 (2013), str. 2–19, dostopno na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2629560 (16. 4. 2021).
- Dinstein Yoram, *The Erga omnes Applicability of Human Rights*, *Archiv des Völkerrechts*, (1992), str. 16–21.
- Eeckhout, P., *Opinion 2/13 on EU Accession to the ECHR and Judicial Dialogue: Autonomy or Autarky*, *Fordham International Law Journal*, Let. 38 (2015), št. 4, str. 955–992.
- European Court of Human Rights, 2014, *The ECHR in 50 Questions*, dostopno na: https://www.echr.coe.int/Documents/50Questions_ENG.pdf (20. 5. 2020).
- Friedmann, Wolfgang, *The Changing Structure of International Law*, University Presses of California, Columbia and Princeton, New Zork 1964.
- Gerards Janneke (ur.), Brems Eva (ur.), *Shaping Rights in the ECHR: The Role of the European Court of Human Rights in Determining the Scope of Human Rights*, Cambridge University Press, New York 2013.
- Gillingwater Josephine, *The Role of Erga Omnes Obligations in The Gambia V Myanmar, 2020*, dostopno na: <https://www.humanrightspulse.com/mastercontentblog/the-role-of-erga-omnes-obligations-in-the-gambia-v-myanmar-2020?rq=THE%20ROLE%20OF%20ERGA%20OMNES> (16. 4. 2021).
- Green Sebastián Martínez, *Locus Standi Before the International Court of Justice for Violations of the World Heritage Convention*, *Transnational Dispute Management*, Let. 5 (2013), dostopno na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2356102 (12. 4. 2021).
- Hofbauer Jane, 1918 - *The League of Nations as a 'First Organized Expression of the International Community' and the Permanent Court of International Justice As Its Guardian*, *Austrian Review of International and European Law*, 2020, dostopno na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3666146 (13. 3. 2021).
- Hofbauer Jane, *Intervention in International Proceedings – A Time for a Change in Judicial Policy? Interventions for Erga Omnes Interests, v: Research Handbook on International Procedural Law*, J. Gomula (ur.), S. Wittich (ur.), Edward Elgar, 2017, dostopno na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3784561 (17. 4. 2021).
- Hold von Zürich Peter, *Die Staatenbeschwerde im Rahmen der Europäischen Menschenrechtskonvention – rechtliche und politische Probleme*, 1976.
- International Law Commission, *Draft Articles on Diplomatic Protection with commentaries, Yearbook of the International Law Commission (2. izdaja)*, drugi del, 2006.
- Komisija za mednarodno pravo, 2001, *Osnutek členov o odgovornosti držav za mednarodna protipravna dejanja, ki ga je pripravila Komisija za mednarodno pravo na svojem 53. kongresu leta 2001 in je sestavni del poročila, ki je bilo predloženo Generalni skupščini OZN*.
- Končan, Domen, *Problem uresničevanja sodb Evropskega sodišča za človekove pravice*, doktorska disertacija, Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani, Ljubljana 2022.
- Kreča, Milenko, *Medunarodno javno pravo*, Pravni fakultet Beograd, Beograd 2007.
- Lampe, Rok, *Pravo človekovih pravic*, Uradni list RS, Ljubljana 2010.
- Leach Phillip, Donald Alice, *Parliaments and the European Court of Human Rights*, Oxford University Press, Oxford 2016.
- Leach, Phillip, *On Inter-State Litigation and Armed Conflict Cases in Strasbourg*, *European Convention on Human Rights Law Review*, Let. 2 (2021), št. 1, str. 27–74.
- Leckie Scott, *The Inter-State Complaint Procedure in International Human Rights Law: Hopeful Prospects of Wishful Thinking?*, *Human Rights Quarterly*, Let. 10 (1988), št. 2, str. 249–303.

- Linderfalk Ulf, *International Legal Hierarchy Revisited – The Status of Obligations Erga Omnes*, *Nordic Journal of International Law*, Let. 80 (2011), str. 1–23.
- Marotti Loris, *Establishing the Existence of a Dispute Before the International Court of Justice: Glimses of Flexibility Within Formalism?*, *Questions of International Law*, Let. 45 (2017), str. 77–88, dostopno na: <http://www.qil-qdi.org/establishing-the-existence-of-a-dispute-before-the-international-court-of-justice-glimses-of-flexibility-within-formalism/> (6. 3. 2021).
- Matignon Louis de Gouyon, *The Definition of Actio Popularis*, 2020, dostopno na: <https://www.spacelegalissues.com/the-definition-of-actio-popularis/> (12. 4. 2021).
- Morijn John, *After Opinion 2/13: How to Move on in Strasbourg and Brussels*, 2015, dostopno na: <https://eutopialaw.wordpress.com/2015/01/05/after-opinion-213-how-to-move-on-in-strasbourg-and-brussels/> (9. 6. 2020).
- Okere Obinna B., *The Protection of Human Rights in Africa and the African Charter on Human and Peoples' Rights: A Comparative Analysis with the European and American Systems*, *Human Rights Quarterly*, Let. 6 (1984), št. 2, str. 141–159.
- Petrič Ernest, *Načela Ustanovne listine OZN - jus cogens?*, *Teorija in praksa*, Let. 53 (2016), št. 1., str. 71–85.
- Pillai Priya, *The Gambia v Myanmar at the International Court of Justice: Points of Interest in the Application*, *OpinioJuris*, 2019, dostopno na: <http://opiniojuris.org/2019/11/13/the-gambia-v-myanmar-at-the-international-court-of-justice-points-of-interest-in-the-application/> (16. 4. 2021).
- Pogačnik, Marko, *Jus cogens v mednarodnem pravu*, doktorska disertacija, Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani, Ljubljana 1997.
- Pogačnik Marko, *Koncept obveznosti erga omnes v sodobnem mednarodnem pravu*, v: *Zbornik znanstvenih razprav*, Let. 57 (1997), str. 295–322.
- Popović Igor, *For Whom the Bell of the European Convention on Human Rights Tolls? The Curious Case of Slovenia v. Croatia*, *Blog of the European Journal of International Law*, 2019, dostopno na: <https://www.ejiltalk.org/for-whom-the-bell-of-the-european-convention-on-human-rights-tolls-the-curious-case-of-slovenia-v-croatia/> (21. 3. 2021).
- Risini, Isabella, *The Inter-State Application Under the European Convention on Human Rights: Between Collective Enforcement of Human Rights and International Dispute Settlement*, Brill/Nijhoff, Leiden 2018.
- Risini Isabella, Batura Justine, Kleinert Lukas, *A 'Golden Age' of Inter-State Complaints?: An Interview with Isabella Risini*, *Völkerrechtsblog*, 2020, dostopno na: <https://voelkerrechtsblog.org/a-golden-age-of-inter-state-complaints/> (17. 3. 2021).
- Sancin, Vasilka, *Mednarodno pravo v hierarhiji pravnih virov EU in njenih članic*, Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana 2009.
- Schabas, William A., *The European Convention on Human Rights: A Commentary*, Oxford University Press, New York 2017.
- Sicilianos Linos-Alexander, *The Classification of Obligations and the Multilateral Dimension of the Relations of the International Responsibility*, *European Journal of International Law*, Let. 13 (2002), št. 5, str. 1127–1145.
- Sicilianos Linos-Alexandre, *The European Court of Human Rights at a Time of Crisis in Europe*, 2015, dostopno na: https://esil-sedi.eu/wp-content/uploads/2018/04/Sicilianos_speech_Translation.pdf (1. 6. 2020).
- Tams, Christian, J., *Enforcing Obligations Erga Omnes in International Law*, Cambridge University Press, Cambridge 2005.
- Tams Christian, J., Tzanakopoulos Antonios, *Barcelona Traction at 40: The ICJ as an Agent of Legal Development*, *Lieden Journal of International Law*, Let. 23 (2010), št. 4, str. 782–800.
- Tekavčič Veber Maruša, *Obveznosti erga omnes (partes) v sodni praksi Meddržavnega sodišča: zadeva Barcelona Traction kot vodilo razvoja mednarodnega prava*, *Pravnik*, Let. 77 (2022), št. 3-4, str. 153–180.
- The Netherlands Brings MH17 Case Against Russia Before European Court of Human Rights*, 2020, dostopno na: <https://www.government.nl/latest/news/2020/07/10/the-netherlands-brings-mh17-case-against-russia-before-european-court-of-human-rights> (25. 4. 2021).

- Thouvenin Jean-Marc, Tomuschat Christian (ur.), *The Fundamental Rules of the International Legal Order: Jus Cogens and Obligations Erga Omnes*, Martinus Nijhoff, Leiden 2006.
- Tomašević Maja, *Odnos med sistemi varstva človekovih pravic Sveta Evrope, Evropske unije in Združenih narodov*, *Dignitas: revija za človekove pravice*, (2010), št. 47-48, str. 183–204.
- Turk, Danilo, *Temelji mednarodnega prava*, GV založba, Ljubljana 2007.
- Uchkunova Inna, *Belgium v. Senegal: Did the Court End the Dispute Between the Parties?*, *Blog of the European Journal of International Law*, 2012, dostopno na: <https://www.ejiltalk.org/belgium-v-senegal-did-the-court-end-the-dispute-between-the-parties/> (13. 4. 2021).
- Ulstein Geir, Risini Isabella, *Inter-State Applications Under the European Convention on Human Rights*, *Blog of the European Journal of International Law*, 2020, dostopno na: <https://www.ejiltalk.org/inter-state-applications-under-the-european-convention-on-human-rights-strengths-and-challenges/> (24. 1. 2020).
- Venzke Ingo, *Public Interests in the International Court of Justice — A Comparison Between Nuclear Arms Race (2016) and South West Africa (1966)*, *AJIL Unbound*, Let. 111 (2017), str. 68–74. dostopno na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2983500 (11. 4. 2021).
- Vicente, Dário Moura (ur.), *Towards a Universal Justice? Putting International Courts and Jurisdictions into Perspective*, Brill, Leiden 2016.
- Waibel Michael, *Mavrommatis Palestine Concessions (Greece V Great Britain) (1924 – 27)*, v: *Landmark Cases in Public International Law*, E. Bjorge, C. Miles, Hart, Oxford 2017, dostopno na: <https://ssrn.com/abstract=3314569> (8. 4. 2021).
- Zimmermann Andreas, Oellers-Frahm Karin, Tomuschat Christian, Tams Christian J. (ur.), *The Statute of the International Court of Justice: A Commentary* (2. izdaja), Oxford University Press, Oxford 2012.

SUMMARY

The existence of a legal dispute between the parties and the applicant's legal interest are one of the fundamental prerequisites for *locus standi* before the International Court of Justice. In principle, an applicant state has a legal interest when the respondent state directly interferes with its interests. However, there are some obligations of which the violations can be asserted by all members of the international community, including those who are not directly affected by the breach. These are *erga omnes* international obligations. Since the most serious violations concern all members of the international community, all states are entitled to require from the infringing state to put an end to these violations. If it was not possible to compel the infringing state to comply with those obligations, their meaning would be diminished. All members of the international community have an interest to bring the breach of the *erga omnes* obligation to an end. This represents a peculiar form of *actio popularis*. However, *erga omnes partes* obligations are obligations to all members of an international organization or to all parties of an international treaty. Violation of these obligations may be asserted by all members of this international organization or by all parties to this international treaty, including those who are not directly affected by the violation.

The article deals with the *erga omnes partes* aspect of the obligations under the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (ECHR) in light of inter-state actions under Article 33 of the ECHR as one of the ways to enforce these obligations. Inter-state actions are often overlooked in international human rights law, both at the universal and regional levels, as states rarely use these mechanisms. In the very design of the ECHR, inter-state actions were the only mechanism for enforcing convention rights before the European Court of Human Rights (hereinafter ECtHR) as the concept of individual applications appeared somewhat later. Individual applications now represent the majority of cases before the ECtHR. Nevertheless, inter-state actions are an important tool for protection of human rights.

It follows from the normative regulation of inter-state actions before the ECtHR that each rule of the ECHR constitutes an obligation of all parties to the ECHR to comply with this rule (*erga omnes partes* obligation). Consequently, all parties to the ECHR have the right to demand from violators to cease the violation (*actio popularis*). Interstate actions before the ECtHR are a mechanism that allows parties to take action against other parties in violation of Convention rights. The primary purpose of these procedures is not to resolve conflicts of national interest of member states, but to ensure compliance with the *acquis*. The state is actively entitled to bring an action notwithstanding the existence of a prior dispute with the respondent state and notwithstanding the violation of its direct national interest by the respondent state.

The article proposes an amendment to the existing provision of Article 46 (4) of the ECHR. An amendment would provide the state parties to the ECHR to bring an action under Article 46 (4) for failure to comply with a judgment given under Article 33 of the ECHR which would achieve more effective enforcement of *erga omnes partes* obligations. If the states have an interest to bring an action to the ECtHR to find the violation of ECHR, they also have an interest in enforcing the judgement finding the violation. The aforementioned amendment would pursue the concept of “*states as guardians of the Convention*”. Moreover, if the Article 33 of the ECHR implicitly recognizes the state parties interest in bringing an action for a finding of a violation of the ECHR by other states regardless of their national interest, they should be granted an interest in bringing an action under Article 46 (4) of the ECHR even when infringement of judgment on the basis of Article 34 of the ECHR (individual application) appears. This would create the concept of “*subsidiary interstate actions*”, which would contribute to the enforcement of judgments based on individual appeals.

